

BRANKO KRMPOTIĆ

DR DANE GRUBER
(1856—1927)

Grad je Senj dao, s obzirom na skučen zemljišni prostor i mali broj stanovnika, razmjerno vrlo mnogo poznatih i proslavljenih književnika, uvažениh i cijenjenih znanstvenika, u višestoljetnoj herojskoj prošlosti hrabrih i junačkih vojnika-branitelja rodne grude i granica Kraljevstva Hrvatskoga te mnoštvo raznovrsnih intelektualaca, kao i onih koji su se na bilo kojem drugom području ljudskoga duha i lijepog umijeća osobno ili naročito ispoljili. Svi su oni bili poznati i značajni u svome vremenu u svojevrsnim zvanjima, te tako pronijeli slavno ime svoga rodnoga grada i uže domovine Hrvatske. Među uvažениm znanstvenicima na području hrvatske historiografije značajno mjesto zauzimlje i Senjanin dr Dane Gruber, potomak starije ugledne senjske obitelji. Uža znanstvena specijalnost, po kojoj se u naučnim krugovima proćuo, bila mu je proućavanje i studiozno obraćivanje starije hrvatske povijesti u vrijeme narodne dinastije. Brojnim studijama, naučnim radovima i monografijama iz toga povijesnoga razdoblja naroćito se istakao pa je stoga Dane Gruber u svome dugome životu stekao samo po zaslugi poloćaj naslovnog izvanrednog sveučilišnoga profesora u Zagrebu. U ovoj 1973. godini, za 45. obljetnice smrti Dane Grubera, vraćamo se našim sjećanjem da predoćimo taj svijetli i skromni ućenjaćki lik i da ga, uz ovaj prigodan prikaz, tako prikaćemo i priblićimo današnjemu naraćtaju.

Dane Gruber rodio se u Senju 17. lipnja 1856. godine. Pućku školu i veliku gimnaziju ućio je u Senju, gdje je i maturirao 1874. godine. Od sveučilišnih nauka u Zagrebu svršio je 1874—1878. godine povijesno-zemljopisnu struku i 27. oćujka 1889. godine promoviran je u Zagrebu za doktora filozofije. Od 1875—1879. godine bio je joć kao student asistent u arheoloćkom odjelu Narodnoga muzeja u Zagrebu. Drćavni je ispit za srednoćškolskoga profesora poloćio 1879, a nadopunio 1881. godine. Poslije završenih ispita slućbovao je kao gimnazijski profesor ponajprije u Bjelovaru od 1879—1881, zatim u Zagrebu od 1881—1882, potom u Poćegi od 1882—1895. i napokon u Zagrebu od 1895—1910. godine. U 1901. godini postao je ćlanom dopisnikom Jugoslavenske akademije znanosti i umjetnosti u Zagrebu, a od 12. prosinca 1901. godine i pravim ćlanom u Akademiji historićko-filologićkom razredu. Tada na temelju prikazanoga Gruberova dotadašnjega života i naućnoga rada na području hrvatske historiografije habilitirao se 1902. godine u zagrebaćkom sveučilićtu za privatnoga docenta hrvatske povijesti u vrijeme narodne dinastije pa je te iste godine dobio i »veniam legendi« ili dozvolu predavanja,

te je tako uveden i u status predavača i profesora zagrebačkoga sveučilišta. Godine 1909. dobio je naslov i značaj izvanrednoga sveučilišnoga profesora, a 1910. godine preuzme na filozofskom fakultetu zagrebačkoga sveučilišta docenturu i naslov izvanrednoga profesora sveučilišta i time postane učitelj za hrvatsku povjesnicu, naročito za doba hrvatske narodne dinastije, zatim doba Anžuvina i doba Jagelovića. Umirovljen je 1916. godine, ali već 1919. godine biva ponovno imenovan honorarnim docentom hrvatske povijesti. Na privremeno službovanje kao srednjoškolski profesor pozvan je opet 1920. godine, a 1921. godine imenovan je gimnazijskim ravnateljem, ali je i nadalje ostavljen na službovanju u zagrebačkom sveučilištu kao privatni i honorarni docent. Izvanrednim pravim članom Akademije postaje na prijedlog sveučilišnoga profesora i akademika Vjekoslava Klaića 14. lipnja 1924. godine.

Osim svoga naučnoga rada u zagrebačkome sveučilištu Dane Gruber mnogo je surađivao i u drugim hrvatskim kulturnim i književnim društvima. Tako je od 1910. godine član-radnik Matice hrvatske, gdje je povremeno bio i njenim potpredsjednikom. Isto je tako bio funkcionarom i u Društvu hrvatskih književnika u Zagrebu. Suradnja u književnim revijama i naučnim časopisima bila mu je obilna, i to poglavito u Akademijinu »Radu«, zatim u »Vjesniku zem. arhiva« u Zagrebu, nadalje u »Prosvjeti«, »Savremeniku«, »Nastavnom vjesniku«, »Kolu« Matice hrvatske, »Vjesniku arheol. društva«, Akademijinu »Ljetopisu« i dr. Bavio se pisanjem monografija, obznanjivanjem tuđih znanstvenih djela o povijesti, pa je u svom dvadesetpetogodišnjem naučnom radu napisao oko 20 većih i manjih naučnih radnja. Osim toga, napisao je još mnogo manjih znanstvenih radova, zatim povijesnih, zemljopisnih i pedagoških kao i različitih prikaza, recenzija i kritičkih ocjena u drugim raznovrsnim časopisima, pa će se stoga po nizu rasprava i trajno održati u hrvatskoj historiografiji.

Od naučnih rasprava i povijesnih radova ističemo samo najpoznatije:

1. *Borba Ludovika I s Mlečanima za Dalmaciju (1348—1358)*. RAD, knj. 152. (To je opsežna monografija, u kojoj se prikazuje borba Ludovika I s Venecijom i kad je Venecija morala ustupiti 1358. godine kralju čitavu Dalmaciju i prepustiti mu supremaciju u istočnom primorju Jadranskoga mora. U radnji se pisac služio svim poznatim povijesnim izvorima i rađena je na naučnoj osnovi.)

2. *Dalmacija za Ludovika I (1353—1382)*. RAD, knj. 166, 168. i 170. (Prvi dio radnje obuhvaća vladanje Ludovika I u Dalmaciji od 1358—1367; drugi dio radnje nije izišao.)

3. *Borba Hrvata s Turcima od pada Sigeta do mira Žitva-Doroškog (1566—1606)*. Zagreb 1879.

4. *Nelipić knez cetinjski i kninski*. Zagreb 1886.

5. *Vojevanje Ljuđevita I u Dalmaciji s hrvatskim velmožama i s Mlečanima 1342—1348*. Požega 1888.

6. *Iz starije hrvatske povijesti*. »Vjesnik arhiva«.

7. *Davni Slaveni i njihova pradomovina*. »Prosvjeta«, 1907.

8. *Smještenje Hrvata u novoj postojbini poslije seobe*. »Hrvatsko kolo«, V, 1909.

9. *O dukljansko-barskoj i dubrovačkoj nadbiskupiji do polovice XIII stoljeća*. »Vjesnik arhiva«, 14. i 15.

10. Tomašić kao historičar. »Vjesnik arhiva«, 1917.
11. Osnutak Hrvatske Kraljevine. »Nastavni vjesnik« za 1919—1920.
12. Grgur II Bribirski prije god. 1301—1363. »Nastavni vjesnik«, 30.
13. Ban Mikić Mihaljević 1325—1343. »Nastavni vjesnik« za 1923—1924.
14. Ivan T. Tkalčić. (Nekrolog). »Ljetopis« JA, knj. 20, za 1905—1906.
15. Povijest Istre. Izd. Braće hrvatskoga zmajam. Zagreb 1924.

Od većeg broja naučnih radova priopćen je jedan manji dio što bi imao poslužiti samo kao uvid u naučni rad Dane Gruber a i u područja njegove znanstvene privlačljivosti. Radovi su pisani stručno, naučno, s velikom erudicijom i akribijskim poznavanjem povijesnih razdoblja ili značajnih osoba koje su svojevremeno pokretale sudbinskim zbivanjima u prijelomnim povijesnim trenucima života hrvatskoga naroda. Svaka je radnja zasnovana na bogatoj povijesnoj građi, pristupnom naučnom materijalu, brojnoj dokumentaciji i historijskim izvorima koji u sređivanju povijesne šarolike građe mogu obilno i znanstveno poslužiti.

Dane Gruber je preminuo u Zagrebu 21. ožujka 1927. godine. O njemu kao vrijednom i marljivom naučnom istraživačelju na području hrvatske historiografije, i to najstarijega razdoblja hrvatske povjesnice, nitko nije opširnije pisao, osim krutih i zbijenih bio- i bibliografskih podataka, s kronološkim nizom navođenja njegovih naučnih djela, u čisto enciklopedijskoj formi. Tako o Dani Gruberu imamo nešto opširniji, ali strogo naučni, napis E. Laszowskog u djelu »Znameniti i zaslužni Hrvati«. Zagreb 1925, str. 98—

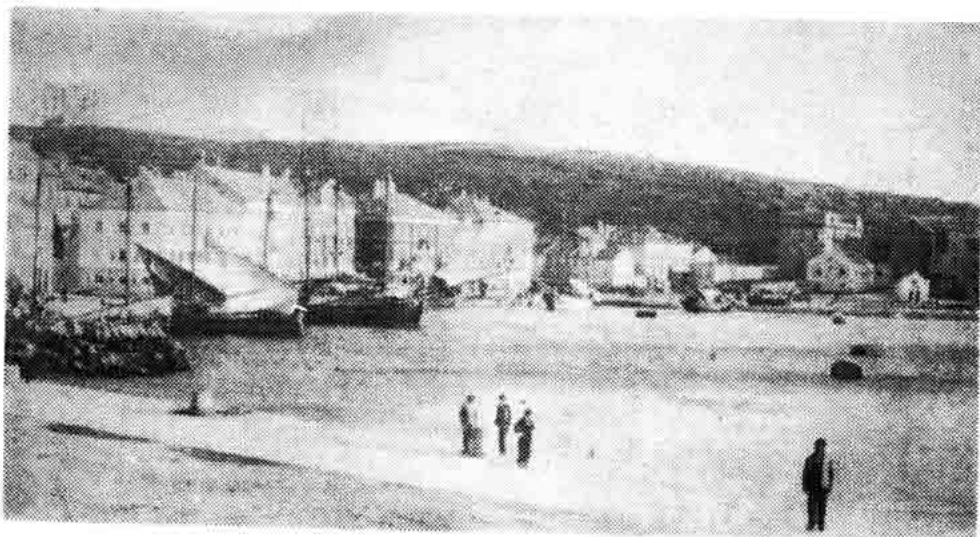

Sl. 176 — Fontana na Obali. Lijepi spomenik klasicizma — na žalost demontiran 1940. Stanje oko 1930.

—99, zatim povjesničara Viktora Novaka u Stanojevićevoj »Narodnoj enciklopediji«, I. Zagreb 1925, str. 788—789. i hrvatskoga povjesničara Vjekoslava Klaića, kao dokumentirani prijedlog za prijem izvanrednoga člana Akademije, u »Ljetopisu« JA, sv. 39, za 1924/1925. Zagreb 1926, str. 50.

Ovim kratkim pregledom života i naučnog rada a u povodu 45. obljetnice smrti, odužuje se Senjsko muzejsko društvo Senjaninu Dr Danu Gruberu — tom marljivom učenjaku i povjesničaru.

Povjesna istina s njegovih ispisanih stranica neka bude poticaj mlađima u znanstvenom radu prema drevnoj starini, onako kako je to znao predočiti i iznijeti povjesničar Dr Dane Gruber.

Sl. 177 — Pogled na senjsku luku punu brodova (oko 1900.)